

استعفای فرهنگ یا شخصیت؟

وحید معتمدآزاد

فعال فرهنگی

● پاسخ به پرسشی که فرهنگ شخصیت‌ساز است یا شخصیت فرهنگ‌ساز، فضای حاکم بر تغییر و تحولات اخیر در وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی را به خوبی روشن می‌کند. آنچه سالیان اخیر بر تشکیلات این وزارتخانه بزرگ، فرهنگ را دچار چنگدگانی در تبیین مفهوم فرهنگ عمومی و فرهنگ سیاسی کرده، تمایز هر کدام از این دو در زاویه و نگاه دولت‌ها بوده است.

ازتجایی‌که فرهنگ بیشتر جامعه‌محور است نه فردمحور، ولی این امر در سیاست‌های فرهنگی این وزارتخانه بر پایه سیاست‌ورزی فردی در پذیرش هدف‌ها و فشارهای نهادی و فردی در اجرای سیاست‌های کنترل ابزار فرهنگ در سطح جامعه، محدود می‌شد که پیامدهای خاص خود را در بر داشته است. استعفا را چنانچه زاییده تأثیر فرهنگ بر فرد بدانیم که او را در مسیر مسئولیتش با مطالبات فرهنگی اجتماع همسو می‌کند، نوعی نشان از بلوغ سیاسی است که مستعفی، آن را به جامعه هیه کرده و از این طریق، بستر را برای به‌گزینی سایر روش‌های احیای فرهنگی آماده می‌کند. و اینجاست که او، شیوه تازه‌ای برای اندیشیدن جامعه به بالندگی فرهنگ اصیل و ریشه‌دار، با آنچه در ابلاغیه‌های سیاسی درون‌سازمانی یا فراسازمانی با آن مواجه بوده است، معرفی می‌کند و خود نیز به عنوان فردی کنشگر و منتقد شناخته می‌شود.

نقطه مقابل این دیدگاه نیز می‌تواند اطاعت‌نکردن و سرکشی از فرامین و دستوراتی بوده باشد که بنا بر تشخیص او، فضا را بر تصمیم‌های وی تنگ کرده و خود را محصور به سیاست‌هایی بداند که مغایر با مرام و تفکر سیاسی او باشد و در نتیجه، راه را براساس فشارهای گوناگون، به استعفا باز کند.

حال باید دید این دو فرضیه در تمامی سالیانی که وزارتخانه مذکور با استعفاهای مکرر درگیر بوده، تا چه میزان صدق می‌کند و این جابه‌جایی‌ها تا چه اندازه بدنه جامعه را با آگاه‌سازی وظایف فرهنگی خویش، آشنا ساخته است؛ یا اینکه فقط منحصر به شعارهایی بوده که به گفته دورکیم، جامعه‌شناس معروف فرانسوی، «به سبب اتکا به ارزش‌های مقدس برای مشروعیت‌بخشیدن به گفتارهای سیاسی دولتمردان در جامعه، رواج یافته است» و از آن هیچ خروجی‌ای در اعتلای فرهنگ ایرانی به دست نیامده است.

آنچه در این بین حائز اهمیت است، جدا از این‌گونه پیش‌داوری‌ها، این است که جامعه فرهنگی ما چه امروز و چه در سالیان گذشته، هنوز نتوانسته مرز بین یکپارچگی فرهنگ ایرانی را با از هم گسیختگی که در تمامی جوانب اعم از حذف یا اصلاح الگوهای رایج فرهنگی در زمینه‌های نشر، نمایش و خلاقیت‌های هنری، دامنگیر اجتماع شده است، به تصویر بکشاند. این تعارض و ابهام از جایی سرچشمه می‌گیرد که هنوز سیاستی واحد، نتوانسته بر شکاف میان فرهنگ عمومی و فرهنگ سیاسی پلی بزند که خارج از فراسوی سیاسی، واقعیت‌های درونی فرهنگ ایرانی را به منصه ظهور برساند و با توجه به شکاف وسیع بین این دو نوع از تعریف فرهنگ، ارتباطی منطقی بر قرار شود و اگر هم ارتباطی در کار بوده، جنبه سلامت‌آمیزی نداشته و در صحنه‌های گوناگون اجتماعی و حتی سیاسی، چه در داخل و چه در سطح بین‌المللی، با چالشی مقاومتی و کمتر سازش‌گرایانه روبه‌رو بوده است.

برهمن‌اساس، تاکنون کمتر دوره‌ای در تصدی این وزارتخانه بوده که تصمیمات سیاسی همراه و همگام با عرف بین‌المللی به فرهنگ‌شنایی ایرانی بپردازد؛ اگر هم در دوره‌ای شاهد صدور فرهنگ به‌ویژه در زمینه آثار نمایشی بوده‌ایم، ذوق و استعداد نهفته ایرانی دران نقش داشته و کمتر اراده سیاسی با آن همراهی کرده است.

نمونه شاخص آن، فضایی است که درحال‌حاضر درخصوص برپایی نمایشگاه آثار تجسمی ایران در موزه‌های اروپا، در محافل سیاسی و قانونی داخلی به وجود آمده و برخلاف ذوق و شوقی که از سوی جامعه هنری اروپایی در برگزاری این نمایشگاه برپاست، تدارکات آن در داخل ایران چنان در پیچ‌وخم سازمانی، اداری و سیاسی گره خورده که هرگونه تصمیم نهایی را به دیرکردی جبران‌ناپذیر تبدیل کرده است.

این مورد و مواردی از این دست، در پیچیدگی‌های دالان‌های سیاسی و اداری ایران به‌وفور در جریان است که اگر سیاست و قوانینی روشن بر سر راه آنها تبیین و اجرائی نشوند، موضوع تغییر و جابه‌جایی متصدی سازمان عریض و طویل فرهنگ، هیچ راهبرد کارکردی و قانونی نخواهد داشت و تنها همان تعبیر «ترمیم کابینه» را دارد.

«باب دین» خبر مرتبط با کسب جایزه نوبل ادبیات در سال ۲۰۱۶ میلادی را از وب‌سایت شخصی‌اش حذف کرد. به گزارش ایسنا به نقل از گاردین، «باب دین»، ترانه‌سرا و خواننده آمریکایی که امسال در میان شگفتی همگان، موفق به کسب جایزه نوبل ادبیات شد، گویا خیلی از این اتفاق هيجان‌زده نیست و حتی اشاره کوچکی را که در سایتش به کسب این جایزه داشت حذف کرده است. درحالی‌که نزدیک به ۱۰ روز از معرفی برنده نوبل ادبیات در سال ۲۰۱۶ می‌گذرد، وب‌سایت «باب دین» با تأخیر فراوان و نزدیک به یک هفته‌ای با عبارت کوتاه «برنده جایزه نوبل ادبیات» در مقابل عنوان «مجموعه ترانه‌های ۱۹۶۱ تا ۲۰۱۲» به این موضوع اشاره کرده بود، اما همین اشاره کوتاه به کسب مهم‌ترین جایزه ادبی جهان نیز امروز از وب‌سایت این هنرمند آمریکایی حذف شد.

این در حالی است که تلاش‌های آکادمی نوبل برای تماس با «باب دین» نیز تاکنون نتیجه‌ای در بر نداشته است و بی‌تفاوتی این هنرمند به این جایزه تا جایی ادامه داشته که یکی از اعضای آکادمی او را به تکی و بی‌ادبی متهم کرده است.

باب دین بی‌ادب است

خودداری «باب دین» از پاسخ‌دادن به تماس‌های مکرر آکادمی نوبل پس از کسب

مهم‌ترین جایزه ادبی دنیا، موجب شد یکی از اعضای آکادمی او را به تکی و بی‌ادبی متهم کند. به گزارش ایسنا، «گاردین» نوشت: ۹ روز از اعلام نام «باب دین»، ترانه‌سرا و خواننده معروف آمریکایی، به عنوان برنده نوبل ادبیات ۲۰۱۶ می‌گذرد و او هیچ‌یک از تماس‌های تلفنی اعضای آکادمی نوبل را پاسخ نداده است. این مسئله موجبات ناراحتی آکادمی سوئدی را فراهم آورد، تاجایی‌که «پر واستیرگ» یکی از اعضای این کمیته درباره سکوت مطلق «دین» گفت: این تکی و بی‌ادبی است. «واستیرگ» در مصاحبه‌ای که از شبکه تلویزیونی «STV» پخش شد، انتقاد خود را نسبت به رفتار برنده نوبل ادبیات ۲۰۱۶ اعلام کرد. «دین» روز ۱۳ اکتبر (پنجشنبه ۲۲ مهر) به عنوان برنده معرفی شد و همان روز در لاس‌وگاس برای اجرای کنسرت به روی صحنه رفت، اما هیچ اشاره‌ای به این اتفاق مهم نکرد و به اجرای موسیقی روی صحنه پسنده کرد.

تصمیم نادر و بی‌سابقه آکادمی نوبل مبنی بر اعطای نوبل ادبیات به یک موسیقی‌دان، به اندازه کافی حاشیه‌دار و بحث‌برانگیز بود، اما حالا بی‌تفاوتی «دین» به کسب این افتخار موج جدیدی از حواشی را به وجود آورده است. هر سال برندگان جوایز نوبل به استکهلم دعوت می‌شوند تا در مراسمی رسمی مدال و جوایز خود را از «کارل گوستاو» شانزدهم – پادشاه سوئد – دریافت و سخنرانی نوبل خود را ایراد کنند. اما آکادمی نوبل هنوز نمی‌داند «دین» در این مراسم حضور پیدا خواهد کرد یا نه. «واستیرگ» عضو آکادمی سوئدی نوبل دراین‌باره گفت: این موقعیت بی‌سابقه است.

بالین حال «اندره بارانی» یکی دیگر از اعضای آکادمی نوبل یادآوری می‌کند: «آلبرت اینشتین» هم که در سال ۱۹۲۱ به عنوان برنده نوبل فیزیک معرفی شد، برخورد سردی با این رویداد داشت. «ژان پل سارتر»، نویسنده و

یک بار دیگر، «لیلی نام تمام دختران ایران زمین است» توقیف شد

محاکات و مکافات یک نمایش

نمایندگان استان لرستان درباره این نمایش توضیحاتی را ارائه دهد. این جلسه فردا برگزار می‌شود. کاظمی در پاسخ به این سؤال که نمایش «لیلی نام تمام دختران ایران‌زمین است» از دفتر نظارت و ارزشیابی وزارت ارشاد مجوز دریافت کرده است، ۹۵ در تهران و در تالار «باران» روی صحنه رفت که گویا خروج گروه از چارچوب مشخص متن بنابر آنچه با شورای نظارت و ارزشیابی اداره کل هنرهای نمایشی توافق شده بود، اعتراض عده‌ای را در پی داشت. نمایش، در پی این اعتراض‌ها چند روز توقیف شد و البته بعد از حذف دیالوگ‌های اضافه‌شده بر متن تصویبی، دوباره به اجرای عمومی‌اش بنا بر توافق ۳۰ روزه ادامه داد. این‌بار اما حاشیه جدید برای «لیلی…» در خرم‌آباد رقم خورد. بیست‌و‌هشتمین جشنواره تئاتر لرستان در حالی پنجم مهر در این استان کلید خورد که اجرای این نمایش در سالن آمفی تئاتر اداره فرهنگ و ارشاد اسلامی لرستان، با اعتراضاتی مواجه شد. در پی این حواشی، مدیرکل ارشاد استان لرستان هم به مجمع نمایندگان استان احضار شد.

حمیدرضا کاظمی (عضو کمیسیون شورا‌های مجلس) درباره حواشی این تئاتر و احضار مدیرکل ارشاد استان لرستان به کمیسیون شورا‌های مجلس به «ایلنا» گفت: این تئاتر در استان لرستان اجرا شد که نیروهای مؤمن، متدین، علما و روحانیت نسبت به محتوای این تئاتر موضع گرفتند در نتیجه موضوع در مجمع نمایندگان استان مطرح شد.

او ادامه داد: ما درخواست کردیم فیلم این نمایش را برای بررسی بیشتر ببینیم. پس از تماشای فیلم این نمایش، مجمع نمایندگان استان به این نتیجه رسید که محتوای این تئاتر توهین به ارزش‌ها، ایثار، شهادت و نیروهای ارزشی است. نماینده استان لرستان ادامه داد: برهمن‌اساس نامه‌ای خطاب به مدیرکل ارشاد استان لرستان برای تذکر به متولیان امر نوشته شد و مدیرکل ارشاد نیز درخواست داشت در جلسه‌ای با

عکس: آرشین عکس تهران

فیلسوف فرانسوی، از دیگر نمونه‌های مشهور این نوع برخورد با جایزه نوبل است؛ او نیز از دریافت جایزه‌اش خودداری کرد و حتی نمی‌خواست نامش به عنوان برنده نوبل ادبیات ذکر شود. «سارا دانیوس»، دبیر دائمی آکادمی نوبل پیش‌تر درباره موفق‌نشدن در برقراری تماس با «دین» گفته بود: اگر او نخواهد به مراسم اعطای جایزه بیاید، نمی‌آید. در هر صورت آن شب یک جشن بزرگ برپا خواهد شد و این افتخار به او تعلق دارد.

در نتیجه، «باب دین» می‌تواند آکادمی نوبل و جایزه‌اش را نادیده بگیرد اما نام او همچنان در فهرست برندگان نوبل ثبت خواهد شد. حتی اگر او تصمیم بگیرد در مراسم حضور پیدا نکند، دعوت‌نامه‌ای برای ایراد سخنرانی برایش ارسال می‌شود و نامش همیشه به عنوان برنده نوبل ادبیات سال ۲۰۱۶ ذکر خواهد شد. آکادمی نوبل روز پنجشنبه (۲۲ مهرماه) نام «باب دین» را به عنوان برنده نوبل ادبیات ۲۰۱۶ اعلام و «خلق تعبیر جدید شاعرانه در سنت شعر آمریکایی» را علت برگزیدن او عنوان کرد. انتخاب یک ترانه‌سرا و خواننده به عنوان برنده نوبل ادبیات، واکنش‌های مثبت و منفی بسیاری را به همراه داشته است.

مخالفتان مواجه شد. همان هم باعث شد که یک شب چراغ جشنواره خاموش و دوباره جشنواره از سر گرفته شود و این کار اکثر جایزه‌های مهم این جشنواره را دریافت کرد، اما شش سال به درازا کشیده شد؛ اینکه این نمایش در تهران و در تالار قشقایی اجرای عمومی شود. بنابراین کاری که با نگاه نو و متفاوت می‌خواهد مسئله جنک تحمیلی را به صحنه بیاورد، در هرجایی امکانش هست که با این مواجهه روبه‌رو شود که نخواهند چنین نمایشی اصلا اجرا شود.

یادگارهای جنتی؟

اما یک خبرگزاری اصولگرا در حالی برای پیگیری خبر توقیف این نمایش سراغ حجت‌الاسلام حمیدرضا حنان، مدیرکل اداره فرهنگ و ارشاد اسلامی لرستان، رفته که یک ماه از روی‌صحنه‌رفتن این نمایش در خرم‌آباد گذشته است. معلوم نیست چرا خبر اعتراض به این نمایش یک ماه بعد رسانه‌ای می‌شود؟ روایت این خبرگزاری از تلاش برای مصاحبه با رئیس اداره ارشاد لرستان خواندنی است: «طی تماس تلفنی سعی بر رسیدن به پاسخ سؤال‌های خود بودیم که وی علاوه بر توضیحات خبرنگار فارس و تقاضای شفاف‌سازی از مصاحبه خودداری کرد و تنها بناییه اداره کل ارشاد را تنها پاسخ خود دانست. او با این رفتار غیرحرفه‌ای انتها به سؤالات بی‌پاسخ، پاسخی نداد بلکه پرسش‌های دیگری را در ذهن به وجود آورد».

مدیرکل ارشاد لرستان در اقدامی که سایت‌های اصولگرا آن را «عجیب و حیرت‌انگیز» خوانده‌اند؛ چند کارمند خود را برکنار کرده است. دل‌وپاسان البته توقیف این نمایش را به قضیه استعفای علی جنتی هم ربط داده و نوشته‌اند: «در پی ناکارآمدبودن بخش فرهنگی کشور، وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی از سمت خود استعفا داد، اما با رفتن وی همچنان یادگاری‌هایش در سایر استان‌ها در مسیر وی حرکت می‌کنند؛ مسیری که در آن حرکتی بر تقویت فرهنگ و هنر دیده نمی‌شود».

استقبال از پنجمین اجرای «آخرین انار دنیا»

شرق: نمایش «آخرین انار دنیا»، به نویسندگی و کارگردانی ابراهیم پشت‌کوهی در پنجمین شب اجرای خود درحالی‌که با استقبال تماشاگران روبه‌رو شد، مورد تمجید و تحسین برخی از هنرمندان از جمله آرش سنجابی، مترجم رمان آخرین انار دنیا، قرار گرفت. آرش سنجابی، مترجم رمان آخرین

سال‌های گذشته را دیدم و به‌عنوان یک مخاطب خیلی لذت بردم. همچنین نمایش «آخرین انار دنیا»، به نویسندگی و کارگردانی ابراهیم پشت‌کوهی که از ۲۵مهرماه در سالن سایه تئاتر شهر روی صحنه رفته، در این شب‌ها میزبان هنرمندانی نظیر افسانه ناصری، افسانه زمانی، غلامرضا عربی و سامان خلیلیان بود.

هنر

حذف عنوان «برنده نوبل» از سایت «باب دین»

هوگوی نقره‌ای جشنواره شیکاگو برای «فروشنده»

● **شرق:** فیلم «فروشنده» ساخته اصغر فرهادی جایزه ویژه هیات داوران جشنواره بین‌المللی فیلم شیکاگو را از آن خود کرد. به گزارش سایت جشنواره فیلم شیکاگو، هیات داوران پنجاه‌ودومین جشنواره فیلم «شیکاگو» به ریاست «جرالدین چایلین»، بازیگر انگلیسی-آمریکایی، در پایان این رویداد سینمایی فیلم «سیرانوادا» به کارگردانی «کریس پوپو» را به‌عنوان برنده جایزه هوگوی طلایی بهترین فیلم بخش رقابتی بین‌المللی معرفی کردند و جایزه ویژه هیات داوران (هوگوی نقره‌ای) هم به فیلم «فروشنده» ساخته اصغر فرهادی رسید. هیات داوران جشنواره در بیانیه خود درباره این فیلم نوشتند: «فیلمی که به ما نگاهی منحصربه‌فرد درباره مشکلات برخاسته از اتفاقی مانند تعدی جنسی و برخورد جامعه با آن می‌دهد. درعین‌حال، فیلم، داستانی بسیار قدرتمند و جهان‌شمول را درباره انتقام روایت می‌کند که در این فیلم به شیوه‌ای واقع‌گرایانه روایت می‌شود و یک دوراهی و سردرگمی بسیار دردناک را نمایش می‌دهد، فروشنده داستانی است که شرایط انسانی را در سطوح مختلف، آشکار می‌کند». نکته جالب توجه اشتباه فاحش سایت جشنواره فیلم شیکاگو است که درباره علت اعطای جایزه ویژه هیات‌داوران به فیلم «فروشنده» آورده است «فروشنده» فیلمی است که بیشنی منحصربه‌فرد از مشکلات به‌وجودآمده از یک تجاوز جنسی و چگونگی برخورد یک جامعه عرب با آن به مخاطب ارائه می‌دهد». فیلم «سیرانوادا» که امسال نماینده سینمای رومانی در جوایز اسکار است، علاوه بر کسب جایزه بهترین فیلم جشنواره شیکاگو، جایزه بهترین کارگردانی را نیز برای «کریس پوپو» به ارغان آورد. اما «فروشنده»، نماینده سینمای ایران در شاخه بهترین فیلم غیرانگلیسی اسکار در ماه‌های اخیر موفق به کسب جوایز مختلفی از فستیوال‌های سراسر دنیا شده است. جایزه بهترین فیلم‌نامه و بهترین بازیگر نقش اول مرد از فستیوال کن، جایزه بهترین فیلم از نگاه تماشاگران در دو فستیوال فیلم آمستردام و فستیوال فیلم اولان‌باتور، جایزه بهترین فیلم در فستیوال فیلم مونپخ، از جمله این جوایز هستند. فیلم روانگر داستان زن و شوهر جوانی است که در حال اجرای نمایش‌نامه «مرگ فروشنده» هستند. برای این زوج پس از اجرای یک آپارتمان، مشکلاتی به وجود می‌آید و رابطه میان آنها دچار چالش می‌شود.

میرهاشمی دبیر پنجمین دوره «۱۰روز با عکاسان» شد

● **شرق:** سیدعباس میرهاشمی، دبیر پنجمین دوره ۱۰ روز با عکاسان شد. به گزارش روابطعمومی انجمن عکاسان ایران، سیدعباس میرهاشمی با رأی و نظر هیات‌مدیره انجمن عکاسان ایران و حکم رئیس انجمن به‌عنوان دبیر پنجمین دوره «۱۰روز با عکاسان» منصوب شد. پنجمین دوره «۱۰روز با عکاسان» از سوی انجمن عکاسان ایران و با مشارکت انجمن‌ها و تشکل‌های عکاسی و عکاسان کشور از ۱۹ تا ۲۸ آذر امسال برگزار خواهد شد. ۱۰روز با عکاسان از رویدادهای فراگیر عکاسی است که با هدف تقویت ارتباط عکاسی و جامعه، به نگاه فراگیر و تخصصی و حرفه‌ای و مشارکت عکاسان کشور هر سال از سوی انجمن عکاسان ایران برگزار می‌شود. سیدعباس میرهاشمی متولد ۱۳۴۱، عکاس، دارای درجه یک هنری از شورای ارزشیابی هنرمندان کشور و عضو هیات مؤسس انجمن عکاسان ایران است.

ادبیات گمانه‌زن رازی از آن شهرزاد

● **شرق:** ادبیات گمانه‌زن چه تفاوتی با انواع ادبی مشابه به‌ویژه ادبیات علمی – تخیلی دارد؟ مارگارت اتوود، نویسنده معاصر کانادایی، سه رمان به‌هم‌پیوسته دارد که در یک دهه (۲۰۰۳ تا ۲۰۱۳) منتشر شده است. این سه رمان روایت یک اتفاق است و پاسخی است به یک پرسش که چه می‌شود اگر ما راهی را ادامه دهیم که هم‌اکنون در آیم. روایت‌های سه رمان، گمانه‌زنی درباره آینده است که بر اساس امروز شکل می‌گیرد. نشست هفتگی شهر کتاب در روز سه‌شنبه چهارم آبان ساعت ۱۶:۳۰ به تحلیل و بررسی «ادبیات گمانه‌زن، رازی از آن شهرزاد» اختصاص دارد که با تحلیل سه‌گانه قریب بیست‌ویکمی نویسنده کانادایی، مارگارت اتوود، همراه است. این نشست با سخنرانی دکتر حامد حبیب‌زاده، عضو گروه زبان و ادبیات انگلیسی دانشگاه کاشان، در مرکز فرهنگی شهر کتاب برگزار می‌شود. علاقه‌مندان می‌توانند برای حضور در این نشست به مرکز فرهنگی شهر کتاب، واقع در خیابان شهید بهشتی، خیابان شهید احمد قصیر (بخارست)، نبش کوچه سوم مراجعه کنند.